

ARQUEOLOGIA GREGA I ROMANA

Les excavacions d'Empúries

L'any 1924 foren encara continuades les excavacions d'Empúries, però no ha estat possible d'incloure en l'anterior ANUARI la descripció del resultat obtingut per raons conegudes, que no cal esmentar. Per això es reprèn la ressenya en el present des de l'any 1924 fins al moment en què els governants consideraren inútil prosseguir la recerca científica.

Els treballs d'excavació han estat dirigits, com en les anteriors campanyes, pel senyor Emili Gandia.

LA PALEÒPOLIS

No han estat possibles encara les excavacions (1) a la Paleòpolis de la vella Emporion i solament s'han pogut recollir dades esporàdiques, com el tros de fris amb els cossos d'animals alats, obra d'escultura arcaica, que gràcies a una fotografia que ens envià el professor Schulten pogué ésser publicada. Amb aquest són tres els fragments escultòrics emporitans coneguts d'aire arcaic (2). Un pedestal i un capitell en pedra han estat trobats, al costat nord de l'antiga illa prop la muralla, a 5 m. de profunditat, pels treballadors del servei forestal.

Fig. 90. — Empúries : Vas de cremar perfums

Fot. Gandia

LA NEÀPOLIS

LES MURALLES. A la ciutat de terra ferma les excavacions començaren per descobrir la muralla grega de la part de terra que, en direcció nord sur, passa paral·lela quasi tocant la tanca de l'edifici destinat a museu de les excavacions, antic convent dels Servites. La muralla té un gruix de 1,50 m. menor que el proper al portal i està formada de pedres calisses esquadrades assentades sense morter la major part. La muralla ha estat trobada fins arran del port. S'ha excavat, deixant-la visible, la muralla que limita pel costat nord el temple de Serapis (V del pla) (3) la qual, prolongada, formava la segona porta en el gran portal d'entrada i era aquest tram reforçat d'una torre de la qual s'han descobert indicis. Al mateix temps, s'ha tornat a comprovar que la muralla sur del referit temple de Serapis era de simple contenció de terres i construïda per a formar el peribol que rodejava la cel·la (figs. 93 i 94).

Segueix després l'excavació a les cases properes al port, la major part de les quals, per la ceràmica que s'ha trobat a les capes més fondes, pertanyen al començament del segle vè o darreries del viè, quan començà a poblar-se la Neàpolis. Les cases són petites i semblen d'una sola o dues peces. Així explorant les cases i senyalant els carrers, les campanyes d'aquells anys han determinat tot el pla d'Empúries des de la muralla del portal al port; des de la muralla de terra, de la qual hem parlat, a la que ha estat destruïda pel servei forestal en verificar les plantacions sobre les dunes, sense donar-se compte dels tresors científics que destruïa.

Les excavacions han completat l'àgora hel·lenística, de la qual ha estat estudiada fa temps la *stoa* que omplia amb el seu pòrtic i les seves botigues tot el costat nord (4). En la campanya actual ha estat trobat un pòrtic de cap a cap del costat sur, els

(1) ANUARI VII, 1926-1927, p. 81.

(2) ANUARI VI, 1915-1920, p. 707, figs. 546 i 547. ANUARI III, 1909-1910, p. 286, fig. 10.

(3) ANUARI 1916-1920, pla entre les pàgs. 838 i 839.

(4) Vegi's l'àgora en el pla que he indicat, lletra r. L'àgora i els seus edificis foren descrits a l'ANUARI 1915-1920, p. 697 a 700.

fonaments del qual es veuen en el pla indicat. No s'han trobat restes dels suports i solament llurs fonaments. Eren potser pilars de secció quadrada formats de carreus sobreposats.

LES CISTERNES. En el període hel·lenístic es construïren una gran quantitat de cisternes, ja sota els edificis públics (àrea dels temples, àrea de la *stoa*), ja sobre edificis particulars. Les cisternes han estat senyalades dintre diverses cases de la Neàpolis. En una casa de la part de la ciutat pròxima al seu límit de ponent s'han trobat tres cisternes en desnivell en llur part superior, que permetien a l'aigua que sobreixia passar de l'una a l'altra fent-se una veritable decantació. Cada cisterna té un forat lateral per on l'aigua anava a les canonades de plom. La solera era per les tres cisternes horitzontal i formava un sol pla. Un petit portalet donava comunicació d'una cisterna a l'altra a través dels dos murs diafragmes que les dividien. La cisterna més alta era cobrada per a adaptar-se al local. Les cobrien lloses horitzontals. Sobre i als voltants de les cisternes han estat trobats restes de teules i fragments de ceràmica roja *sigil·lata* i terrissa ordinària romana.

FRAGMENTS DIVERSOS. En una exploració d'àrea tan extensa no s'han trobat més que escasses restes arqueològiques; prop del temple de Serapis ha aparegut una pedra amb dentículs i un fragment de cimasia terminal d'una cornisa jònica. L'escultura en pedra ha estat encara més escassa. Dintre les cases s'ha trobat la ceràmica usual d'ús domèstic de diferents èpoques, la qual no ha estat encara reconstruïda i classificada. Entre els objectes casolans cal notar tres petites ares, dos d'elles ornades sols de motlures i l'altra que ostenta una corona de fulles en una de les cares. Notem un dau per a jugar que té en les diverses cares les senyals següents:

I T IIII IIII ≡

un vas de cremar perfums, una mola senyalada amb una lletra, vasos de forma de corn anàlegs als trobats en altres campanyes (1), destinats a avivar el foc. Són interessants unes peces de forma acampanada acabades en punta, les parets de les quals presenten formes triangulars o circulars. Són de terra ordinària ornada de faixes horitzontals rogenques o negroses. Tenen en la part inferior un rebat que encaixa amb una copa del mateix material trobada en el mateix lloc, cosa que fa pensar que es tracta de tapadores d'un vas de perfums (fig. 90).

Es trobaren aquests vasos junt amb fragments grecs vernissats de negre que semblen del segle IVe.

Fig. 92. — Empúries : Motllo *Fot. Gandia*

A una casa prop del camí de les dunes es trobà un doble plat de tipus romà contenint els ossos d'un ocell.

(1) Vegi's ANUARI 1915-1922, p. 702, 536; 703, 538; 706, 514.

Fig. 91. — Empúries : Motllo *Fot. Gandia*

Fig. 93. — Empúries : Mur de contenció al sur del temple de Serapis

Fot. Gandia

troben alguna vegada a la ciutat. De moment hom pensarà en un sepulcre ibèric.

A la terra es troba principalment ceràmica *sigil·lata* campaniana i algun fragment ibèric. L'absència de ceràmica grega és absoluta. Les excavacions continuen per de fora del portal on s'assenyala la prolongació del carrer principal, el *cardo*, que va del portal nord al portal sur i, d'altra part, un carrer de ronda seguint la muralla d'est a oest que encreua amb l'anterior; segueix la excavació al llarg de la muralla i el carreró de ronda cap a l'est.

El resultat fou poder senyalar una muralla d'est a oest que divideix el gran recinte rectangular en dos. Sembla ésser aquesta divisòria d'una data més antiga que les construccions immediates romanes un paviment romà s'hi sobreposa; s'edifiquen cases romanes en la seva proximitat, deixant un carreró de ronda d'uns tres metres; en alguns llocs les cases hi són adherides. Si aquesta suposició es comprovés estariem davant del recinte ibèric o d'un primitiu recinte romà. Al mateix temps es troba que la prolongació del carrer (*cardo*) s'allarga cap a fora portes en aquesta part de la ciutat. Un arrabal en un cert moment es construiria fora la muralla que més tard hi fou certament enclòs.

LA NECRÒPOLIS D'INCINERACIÓ EN EL TURÓ DE LES CORTS, PROP DE L'ESCALA

Al sur d'Empúries, a l'altre costat de la carretera pública que va del poble de l'Escala a Viladomat, hi ha un turó que el poble anomena «Les Corts» dalt del qual s'aixeca el nucli del basament d'un sepulcre en forma de torre, despullat dels carreus de pedra que el revestien. El poble l'anomena «El Castellet» (2).

Als voltants han estat trobats uns esquelets molt fets malbé que recorden els trobats en anteriors excavacions, i tres petits monuments formats d'una pedra de base quadrada, posada sobre una grada, com el basament d'un *cippus*. Un dels *cippus* ha estat trobat caigut (figs. 95 i 96).

Entorn s'hi han descobert diversos enterraments d'incineració. El cadàver es posava en una

Fig. 94. — Muralla grega al nord del temple de Serapis

Fot. Gandia

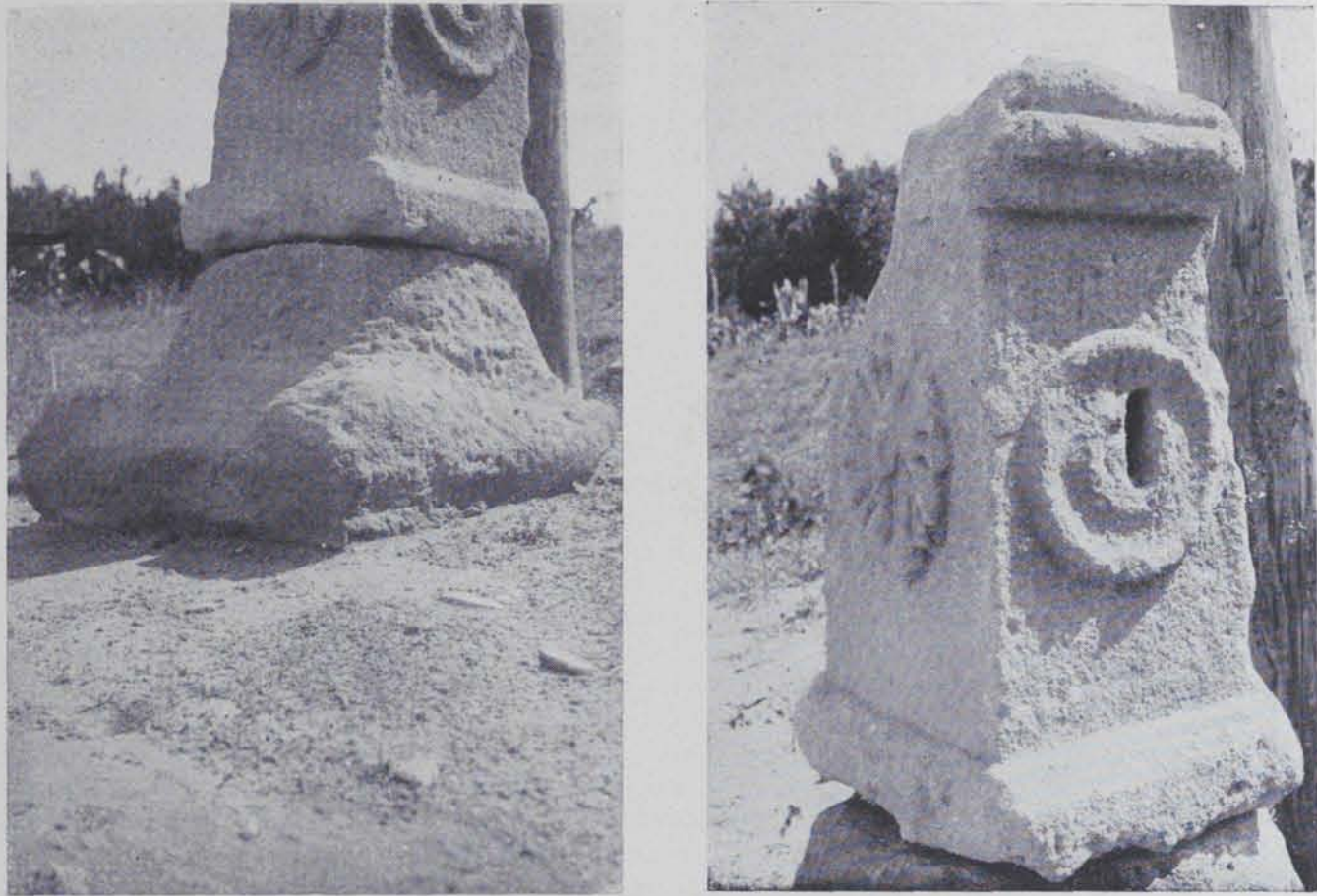
(1) Vegi's el pla enclòs a l'ANUARI, II, 1908.

(2) Vegi's ANUARI, II, 1908, fig. 181, p. 25.

LA INDÚSTRIA EMPORITANA. Ha continuat la descoberta d'objectes pertanyents a la indústria de la ciutat: algun petit motllo per a fer una mena de mànec de ceràmica i diversos motllos per fondre petits objectes metàl·lics (figs. 91 i 92).

LA CIUTAT IBERO ROMANA

A la ciutat ibèrica es començà per obrir el carrer que va des del portal nord descobert en la campanya darrera en direcció al portal sur, d'antic conegut (1). Foren descobertes les parets de façana de cada costat fetes de carreus en sec en llur base; de petits carreus amb morter a sobre. Els excavadors trobaren clarament dos nivells del pis. La façana d'una de les cases de la part est del carrer és interrompuda en els fonaments per una arcada sobre la boca d'un pou sec cavat a la roca. Aquests pous es

Figs. 95 i 96. — Empúries : *Cippus* de la necròpolis del turó de «Les Corts»

fossa rectangular on sembla que era incinerat, ja que junt amb els ossos s'han trobat fragments de carbó. Petites peces de ceràmica eren dipositades al costat del difunt. En un d'ells la fossa era enlluïda amb argila sobre la qual es dibuixa un aparell com d'obra de maó.

Als voltants del sepulcre s'ha trobat ceràmica campaniana, ibèrica i romana. Tot fa pensar en una necròpolis dels segles III al II a. de J. C., probablement indígena. — J. P. C.

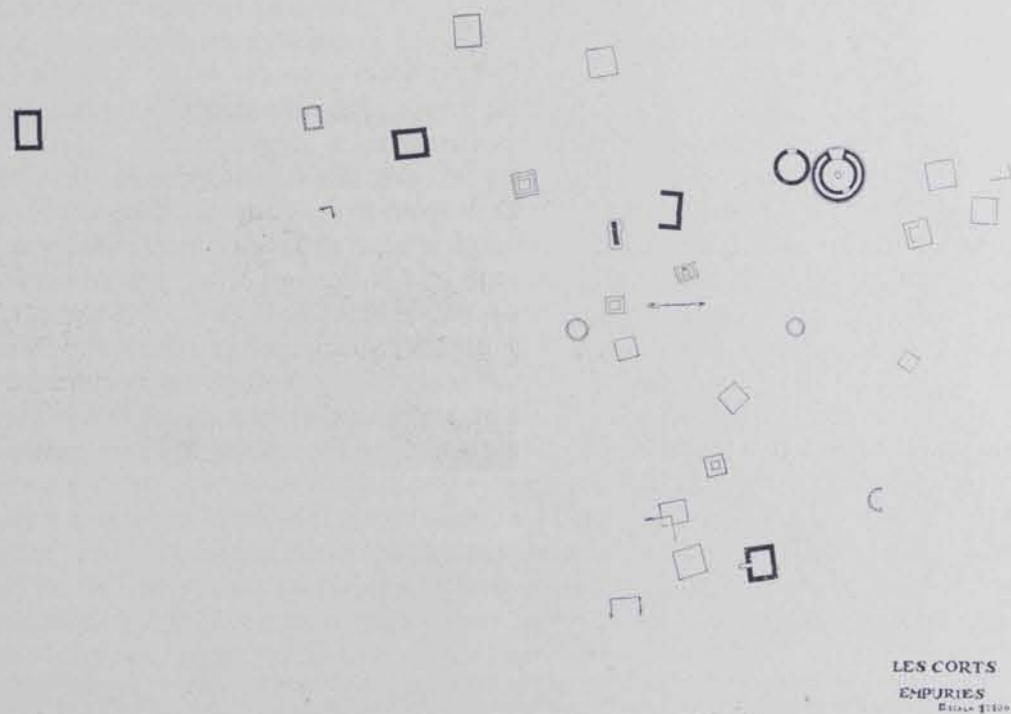

Fig. 97. — Pla de la necròpolis del turó de «Les Corts»